

Kilis 7 Aralık Üniversitesi İslami İlimler Fakültesi Öğrencilerinin “Aile” Kavramına Yönelik Metaforik Algılarının İncelenmesi

Examination of Metaphorical Perceptions of Kilis 7 Aralık University Islamic Sciences Faculty Students Towards The Concept of “Family”

Dr. Öğr. Üyesi Nedim ÖZ

Kilis 7 Aralık Üniversitesi İslami İlimler Fakültesi Din Sosyolojisi Bilim Dalı
University Of Kilis 7 Aralık Faculty Of Theology Department Of The Sociology Of Religion, Kilis, Türkiye.
nedimoz@kilis.edu.tr

 0000-0002-4481-0297

Makale Bilgisi / Article Information

Geliş Tarihi / Received	Makale Türü / Article Type	Kabul Tarihi / Accepted	Araştırma Makalesi / Research Article	Yayın Tarihi / Published
24 Kasım / November 2021		11 Mart / March 2022		15 Mart / March 2022

Atıf Bilgisi / Cite as:

Öz, Nedim. “Kilis 7 Aralık Üniversitesi İslami İlimler Fakültesi Öğrencilerinin “Aile” Kavramına Yönelik Metaforik Algılarının İncelenmesi”, *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 9/1 (Mart 2022), 214-234.
<http://doi.org/1051702/esoguifd.1027886>

İntihal / Plagiarism: Bu makale, en az iki hakem tarafından incelenmiş ve intihal içermediği teyit edilmiştir. / This article has been reviewed by least two referees and scanned via a plagiarism software.

Copyright © Published by Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi /Eskişehir Osmangazi University, Faculty of Theology Bütün hakları saklıdır. / All right reserved. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/esoguifd>
CC BY-NC 4.0 This paper is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial License

Etik Beyanı / Ethical Statement: Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu, yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği ve bu araştırmanın desteklenmesi için herhangi bir dış fon almadıkları yazar tarafından beyan olunur / It is declared by the author that scientific and ethical principles have been followed while carrying out and writing this study; that all the sources used have been properly cited; that no external funding was received in support of the research.

Etik Kurul İzni / Ethics Committee Approval: Bu çalışma için etik kurul izni, Kilis 7 Aralık Üniversitesi Rektörlüğü Etik Kurulu Başkanlığı'nın 07.04.2021 tarihli, 2021/09 numaralı kararı ile alınmıştır. / This research is conducted with the permission of the Ethics Committee of Kilis 7 Aralık University, decree no: 2021/09, 07.04.2021.

Kilis 7 Aralık Üniversitesi İslami İlimler Fakültesi Öğrencilerinin “Aile” Kavramına Yönelik Metaforik Algılarının İncelenmesi¹

Öz ► Toplum ailelerden oluşmaktadır. Bu yüzden ailedeki ilişkilerin bilinmesi toplumun tanınması açısından önem taşıdığı gibi, değişimin yaşandığı günümüzde yeni nesillerin aile anlayışını bilmek açısından da önemlidir. Bu araştırma, değişen şartlar karşısında, öğrencilerin “aile”ye yönelik anlayışlarını metaforlar yoluyla ortaya çıkarmak amacıyla nitel araştırma yöntemlerinden, olgubilim deseninde tasarlanmıştır. Araştırma 2020-2021 öğretim yılında öğrenim gören ve tesadüfi örneklem yoluyla seçilen 293 öğrenci ile gerçekleştirilmiştir. Veriler Google formlar aracılığıyla toplanmıştır. Formda, çalışmayla ilgili detaylı açıklamalara yer verilip “Aile.... gibidir. Çünkü ...” şeklinde açık uçlu tek bir soru ile katılımcılardan aile ile ilgili metafor üretmeleri istenmiştir. Uzman görüşüne başvurularak üretilen metaforlar değerlendirilmiş ve 60 form metafor üretilmediği gerekçesiyle elenmiştir. Kalan 233 metafor ortak özellikleri yönünden gruplandırılmış ve uzmanlarca oluşturulan on sekiz kavramsal tema altında toplanmıştır. Değerlendirmeler sonucunda öğrencilerin aile kavramını çoğunlukla güneş, ağaç olarak tasvir ettikleri görülmüştür. Bu sonuç literatürdeki diğer çalışmaların verileriyle örtüşürken, diğer bir dikkat çekici sonuç ise katılımcıların aile kavramına yönelik ürettikleri kavramsal temaların genellikle olumlu olmasıdır.

Anahtar Kelimeler: Sosyoloji, Aile, Metafor, Olgubilim, Katılımcı.

Examination of Metaphorical Perceptions of Kilis 7 Aralık University Islamic Sciences Faculty Students Towards The Concept of "Family"

Abstract ► The community consists of families. Therefore, it matters that to know in family relationships in terms of to know the community. At the same time, it also matters in terms of knowing the family understanding of rising generations in today's world of change. This research, in the face of changing conditions, has been created by the phenomenology pattern among the qualitative research methods to find out by metaphors students' understanding of the concept "family". The research has been conducted with 293 students studying in the 2020-2021 education term who are chosen by the random sampling method. The data has been obtained by Google Forms. Detailed explanations are included in the form; The participants were asked to create metaphors about the concept “family” with a single open-ended question such as “The family is like..., because...”. The metaphors created were evaluated by taking expert opinion and 60 forms were eliminated because no metaphors were created. The remaining 233 metaphors have been grouped in terms of common features and classified under eight conceptual themes created by experts. It has been seen that the students frequently described the family as the sun and tree as a consequence of the assessments. While this result coincides with the data of other studies in the literature, another noteworthy point is the conceptual themes created by the participants for the concept “family” are generally positive.

Keywords: Sociology, Family, Metaphor, Phenomenology, Participants.

¹ Veri toplamak için Kilis 7 Aralık Üniversitesi Etik Kurulundan (13/04/2021 tarih, 2021/09 sayılı karar) izin alınmıştır.

Giriş

Bireyin kendisinde dünyaya geldiği en önemli kurumlarından biri olan aile, insan neslinin devamını sağlayan, ilişkilerin belli ilkelere bağlandığı, toplumun maddi-manevi zenginliklerini nesilden nesile aktaran, genellikle anne-baba ve çocuklardan oluşan psikolojik, toplumsal, hukuki ve ekonomik yönleri bulunan kadim bir kurum olarak tanımlanabilir.² Mikro bir toplum olan aile, birey ve toplum arasında köprü vazifesi gören ve sosyalleşmeyi gerçekleştirmek suretiyle toplumsal hayatın devamlılığını sağlayan temel ve evrensel bir sosyal kurumdur. Her topluma has bir aile anlayışı bulunur ve toplumlar, aile yapıları ile varlıklarını sürdürürler. Bu yüzden aile ilişkilerinin bilinmesi bir toplumun tanınması açısından özel bir önem taşımaktadır.³ Toplumun aile kurumundan beklediği görevleri⁴ yapması hususunda bireylerin aileye yönelik algılarının bilinmesi de önemlidir. Nitekim bireylerin içinde bulunduğu sosyal-kültürel yapılar, onların algılarını etkilemekte ve genel manada algılar birey, aile ve topluma yönelik bilgileri de ihtiva etmektedir.

19. yüzyıl Avrupa’sında sanayileşme ile birlikte köylerden kentlere doğru yaşanan yoğun göçler aile yapısını etkilemiştir. Kentlere göçün sonucunda geniş aile yapısı parçalanmış⁵ ve geleneksel toplumlardan farklı olarak modern toplumda yaşanan değişim ve dönüşüm hızlı bir seyir izlemiştir. Modernleşme sürecinde yaşanan kentleşme, teknolojik ve ekonomik gelişmelerle birlikte sosyal-kültürel alanda görülen hızlı değişimler, ebeveynlerden daha çok yeni nesillerin sosyal ilişkilerine, algılarına, günlük yaşantılarına doğrudan veya dolaylı biçimde etki etmekte, değişim ve dönüşüme uğratmaktadır.⁶ Birey, aile ve toplum, sosyal dünyamızda bu süreci iç içe yaşamaktadır. Bütün toplumlarda olduğu gibi Türk toplum hayatında da sanayileşme, modernleşme, kentleşme, sekülerleşme ve küreselleşme süreçleri ile birey, aile ve toplum, geleneksel rollerinde ve sorumluluklarında değişim ve dönüşümler yaşamıştır.⁷ Özellikle yeni nesillerin gelenekle ve aile ile yaşadığı çatışma, değişim ve dönüşüm burada daha ön plandadır. Bu da bireylerin makro planda topluma ve mikro planda aileye dair algılarının değişmesine, olguya farklı açılardan bakmalarına

² Özge Zeybekoğlu Dünder, “Değişen ve Değiş(e)meyen Yönleriyle Aile: Yapısı, Türleri, İşlevleri”, *Değişen Toplumda Değişen Aile Sosyolojik Tartışmalar*, ed. Nurşen Adak (Ankara: Siyasal Kitabevi, 2018), 40.

³ F. Beylü Dikeçligil, “Aileye Dair Kabullerin Ezber Bozumu”, *Aile Sosyolojisi Yazıları*, ed. Mustafa Aydın (İstanbul: Açılım Kitap, 2014), 16.

⁴ Mustafa Aydın, *Kurumlar Sosyolojisi* (İstanbul: Açılım Kitap, 2013), 53-55; Halil İbrahim Sağlam, *Bir Değer ve Eğitim Merkezi Olarak Aile* (Ankara: Pegem Akademi, 2017), 38-39.

⁵ Feryal Turan, “Aile ve Değişme”, *Aile Sosyolojisi*, ed. Aytül Kasapoğlu - Nadide Karkıner (Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları, 2011), 245.

⁶ Ali Rıza Abay - Sevim Demir Atila, “Belli Parametrelere Göre Kuşaklararası Sosyal Değişme (Aile Değerleri Üzerine Bir Karşılaştırma)”, *Akademik İncelemeler Dergisi*, 9/1 (Nisan 2014), 128.

⁷ Sinan Yılmaz, *Türkiye’de Ailenin Dönüşümü* (Ankara: Divan Kitap, 2012), 52-53; Turan, “Aile ve Değişme”, 237.

neden olmaktadır. Bu perspektiften bakılınca bireylerin aile kavramına yüklediği anlamların ortaya konulması hem aile kurumunun hem toplumun anlaşılması açısından önemlidir.

“Aile” kavramı ile ilgili görüşleri ele alan bazı çalışmalar yapılmıştır ki, bu kavrama ilişkin metaforik algılar ve görüşlerle ilgili aşağıdaki araştırmaları zikredebiliriz. Bunlardan; ilki Ceylan’ın (2013)⁸ çalışmasıdır ki, amacı, aile kavramına yönelik algıların metaforlar yoluyla belirlenmesidir. Çalışma grubu, Sakarya-Hendek ilçesindeki okullarda 2014-2015 öğretim yılında öğrenim gören (554) ilkokul 4. sınıf öğrencisi, bu öğrencilerin öğretmenleri (24) ve aynı öğrencilerin aile üyelerinden (75) oluşmuştur.

Baltacı (2015)⁹ tarafından yapılan, “aile” ve “evlilik” kavramıyla ilgili evli bireylerin algılarını metaforlar yoluyla ortaya koymak ve bireylerin bağlanma stillerine göre değerlendirmesini konu alan araştırmadır. Bu araştırmada veriler farklı meslekler ve yaş gruplarından olan 65’i kadın ve 57’i erkek olan toplam 122 evli bireyden görüşme formu ve bağlanma stillerini belirleyebilmek için “ilişki anketi” yoluyla toplanmıştır.

Sönmez, Ahmetoğlu, Yavuz (2018) tarafından yapılan araştırmadır.¹⁰ Burada veriler, nitel araştırma yöntemiyle, güz dönemi 2017-2018 eğitim öğretim yılında Trakya Ü.E. Fakültesi TEBOÖE. A. Dalı’nda 4. Sınıfta öğrenim gören ve gönüllü olarak çalışmaya katılan toplam 104 öğretmen adayından (kadın 89, erkek 15) toplanmıştır. Bu araştırmayla yükseköğretim öğrencilerinin, aile kavramını nasıl algıladıkları belirlenmeye çalışılmıştır.

Güneş’in (2020) değişmekte olan dünya karşısında, bireylerin “ebeveynlik” algılarının metaforlar yoluyla ortaya çıkarılmasının amaçlandığı çalışmasıdır.¹¹ Araştırma 2019 yılında 10 Ekim-10 Kasım tarihleri arasında Ankara’da gerçekleştirilmiş, örneklem grubunu ise rastgele yoluyla ulaşılan ve gönüllü olan 320 kişi oluşturmaktadır.

Araştırmamız ise, değişen ve dinamik olan dünya koşulları karşısında, yükseköğretim öğrencilerinin “aile” algıları ve anlayışlarının ne olduğu problemine odaklanmak suretiyle bunu,

---

⁸ Arzu Ceylan, Aile Kavramına İlişkin Metaforik Algıların Belirlenmesi, Sakarya Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü (Yüksek Lisans Tezi), Mayıs 2016.

⁹ Önder Baltacı, “Evli Bireylerin “Aile” Ve “Evlilik” Kavramlarına Yönelik Metaforik Algılarının Bağlanma Stillerine Göre Değerlendirilmesi”, *International Journal Of Eurasia Social Sciences*, 6/21 (2015), 223-243.

¹⁰ İlyas Sönmez vd. (2018), “Okul Öncesi Öğretmen Adaylarının Aile Kavramına İlişkin Metaforik Algıları”, *International Balkan and Near Eastern Social Sciences Congress Series VII. IBANESS Congress Series (21-22 Nisan 2018)*, ed. Dimitar Kirilov Dimitrov vd. (Plovdiv / BULGARIA:), 494-505.

¹¹ Asiye Güneş, “Bireylerin Ebeveynlik Olgusuna İlişkin Algıları: Bir Metafor Çalışması”, *Kadın Araştırmaları Dergisi*, 6/2 (Güz 2020), 289-329.

metaforlar vasıtasıyla ortaya çıkarmayı amaç edinmiştir. Genel çerçevesi ve amacı bu olan araştırmanın alt problemleri de şunlardır:

- 1- Genel olarak öğrencilerin aile kavramına yönelik sahip oldukları metaforlar nelerdir?
- 2- Söz konusu metaforlar hangi kavramsal kategoriler altında toplanabilir?
3. İlgili kavramsal kategorilerin katılımcıların cinsiyet, yaş, sınıf düzeyi, kardeş sayısı, ikamet ettiği yer açısından durumu nasıldır?

1. Yöntem

Bu bölümde çalışmanın metodu, deseni, katılımcılar, veri toplama aracı ve elde edilen verilerin analizi, alt başlıklar halinde yer almaktadır.

1.1. Araştırmanın Deseni

Nitel araştırma yöntemlerinden, olgubilim deseninde tasarlanmış olan bu araştırmanın amacı, yükseköğretim öğrencilerinin aile kavramına ilişkin algılarının metaforlar yoluyla belirlenmesidir. Derinlemesine idrak ve anlayışa sahip olmadığımız olgulara odaklanmamız, fenomenoloji deseni ile olmaktadır. Yaşadığımız dünyada karşılaştığımız ve tanışık olduğumuz bu olgular, deneyimler, algılar, duyular, yönelimler ve kavramlar onları tam olarak anladığımız anlamına gelmemektedir. Bu yüzden, olguları araştırmayı ve derinlerdeki anlamı ortaya çıkarmayı amaçlayan olgubilim, çalışmalar için uygun bir araştırma zemini oluşturmaktadır.¹² Yani mecazlar, olguları ve algıları bir alandan diğerine taşımakta, gerçeği süzmek suretiyle basit bir şekilde tanımlamaktadır. Örneğin “beyin bir bilgisayardır”, “örgütler makinadır”, “örgütler organizmadır” ve benzeri mecazlar karmaşık olan değişkenlerin önemli özellik ve değişik yönlerini basit bir format içinde tanımlamakta oldukça etkilidir, fakat bütün resmin sadece bir parçasını gösterebilmektedirler.¹³ Böylece anlamlandırma süreci kısaltılmış olur ki bu da algısal benzerliklerden yararlanmak suretiyle anlam transferleri yapılarak gerçekleştirilir.¹⁴

¹² Ahmet Yıldırım – Hasan Şimşek, Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2013), 78, 237-238; Aristoteles, Retorik, çev. Mehmet H. Doğan (İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 2006), 27; Ahmet Cevizci, Felsefe Sözlüğü (İstanbul: Say Yayınları, 2014), 372.

¹³ Yıldırım - Şimşek, Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri, 238.

¹⁴ Aysun Güneş - Mehmet Fırat, “Açık ve Uzaktan Öğrenmede Metafor Analizi Araştırmaları”, Açıköğretim Uygulamaları ve Araştırmaları Dergisi 2/3 (2016), 117; bk. Çetin Semerci, “Program Geliştirme” Kavramına İlişkin Metaforlarla Yeni İlköğretim Programlarına Farklı Bir Bakış, *Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 14 (2007), 85-104.

1.2. Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunu, 2020-2021 öğretim yılında öğrenim gören Kilis 7 Aralık Üniversitesi İslami ilimler Fakültesinde öğrenim gören 293 öğrenci oluşturmaktadır. Araştırmaya katılan bireylerin cinsiyet, yaş, sınıf düzeyleri, kardeş sayısı, kent ve kırsalda (köy, ilçe, il, büyükşehir) yaşamalarına dair değişkenleri içeren demografik durum frekans dağılımları yüzde (%) olarak aşağıdaki tablolarda gösterilmiştir.

Tablo 1: Demografik Bulgular

Özellik	Grup	f	%
Cinsiyet	Kadın	249	85
	Erkek	44	15
	Toplam	293	100
Yaş	18-21	140	47,8
	22-25	120	41
	26-29	12	4,1
	30 ve üstü	21	7,1
	Toplam	293	100
Yaşadığı yer	Köy	66	22,5
	İlçe	83	28,3
	İl	77	26,3
	Büyükşehir	67	22,9
	Toplam	293	100
Kardeş sayısı	1	5	1,7
	2	17	5,8
	3	33	11,3
	4	66	22,5
	5	51	17,4
	6	48	16,4
	7	73	24,9
	Toplam	293	100
Sınıf	Hazırlık	84	28,7
	1. Sınıf	48	16,4
	2. Sınıf	61	20,8
	3. Sınıf	57	19,5
	4. Sınıf	43	14,6
	Toplam	293	100

Tablo 1’de görülmekte olduğu üzere çalışma grubunun %85’i kadın, %15’i erkektir. Çalışma grubunun %47,8’i 18-21 yaş aralığında, %41’i 22-25 yaş aralığında, %41,1’i 26-29 yaş aralığında, %7,1’i

30 yaş ve üzerindedir. Çalışma grubunun yaşadığı yere bakıldığında %22,5'i köyde, %28,3'ü ilçede, %26,3'ü ilde ve %22,9'u büyükşehirde yaşadığı görülmektedir. Çalışma grubunun kardeş sayısına bakıldığında %1,7'si 1, %5,8'i 2, %11,3'ü 3, %22,5'i 4, %17,4'ü 5, %16,4'ü 6, %24,9'u 7 kardeş sayısına sahiptir. Sınıf düzeyi/Eğitim durumuna bakıldığında ise %28,7'si hazırlık, %16,4'ü 1.sınıf, %20,8'i 2.sınıf, %19,5'i 3.sınıf, %14,6'sının 4.sınıfta eğitim gördüğü anlaşılmaktadır.

1.3. Verilerin Toplanması

Olguyu yaşayan ve onu dış dünyaya yansıtabilecek bireyler ya da gruplar, veri kaynaklarını oluşturduğundan olgubilim araştırmalarında odaklanmanın merkezi noktasını teşkil ederler.¹⁵ Açık uçlu sorularla gerçekleştirilen bireysel ya da odak grup görüşmelerinde olduğu gibi veri toplama, olgubilim çalışmalarında da pek farklı değildir. Dolayısıyla bu veri toplama biçimi odak grup görüşmesi, gözlem, bireysel görüşme ve doküman incelemesinin bazı türlerine göre daha pratik ve kolay bir veri toplama yöntemidir.¹⁶

Veriler, hazırlamış olduğumuz bir form aracılığıyla toplanmıştır. Araştırma formu hazırlanırken metaforların kullanımıyla ilgili deneyim sahibi bir uzmanın görüşüne başvurulmuştur. Formun ilk kısmında çalışmayla ilgili açıklama yapılmış ve katılımcıların kent ve kırsalda yaşamaları, kardeş sayısı, cinsiyet, yaş ve eğitim durumuna dair demografik özellikleri belirleyen beş adet soruya yer verilmiştir. Formun ikinci kısmında ise “Aile.... gibidir. Çünkü ...” şeklinde açık uçlu tek bir soru mevcuttur. Soruda bulunan “gibi” kavramı, metaforlardaki kaynak ile konu arasındaki bağlantıyı ortaya koyarken; “çünkü” kavramı ise çalışma grubunun oluşturduğu metaforların mantiki dayanaklarını sunmalarını sağlamaya yöneliktir.¹⁷ Araştırma, Kilis 7 Aralık Üniversitesi İslami İlimler Fakültesinde öğrenim gören öğrencilerden gönüllü olan katılımcılarla 13 Nisan-10 Haziran 2021 tarihinde gerçekleştirilmiştir. Veri toplamaya başlamadan önce, araştırmacı tarafından katılımcılara metaforların ne olduğu ile ilgili açıklama yapılmış ve formda metafor örnekleri verilmiştir. Ardından katılımcıların formu doldurmaları istenmiş, bu formlar uygulamanın hemen ardından toplanmış ve katılımcı gönüllülüğü esasına dayanarak verileri toplayan araştırmacı, ‘*Etik İlkelere Uygunluk Beyan*’ esaslarına göre çalışmayı tamamlamıştır.

1.4. Verilerin Analizi

Veri analizi, anlamları ortaya çıkarmayı ve yaşantılardan istifade etmeyi hedeflediğinden, olgubilim araştırmalarında olguyu tanımlayabilecek temaların ortaya çıkarılması ve verinin

¹⁵ bk. Emre Erdoğan - Pınar Uyan-Semerci, *Toplumsal Araştırma Yöntemleri İçin Bir Rehber: Gereklilikler, Sınırlılıklar ve İncelikler* (İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2021), 160.

¹⁶ Yıldırım - Şimşek, *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*, 80, 242.

¹⁷ Asiye Güneş, “Bireylerin Ebeveynlik Olgusuna İlişkin Algıları: Bir Metafor Çalışması”, *Kadem Kadın Araştırmaları Dergisi* 6/2 (Güz 2020), 297.

kavramsallaştırılması için içerik analizine ihtiyaç vardır. Zira sonuçlar, içerik analizinde betimsel anlatım ve doğrudan alıntılara yer verilerek sunulmaktadır. Elde edilen bulgular da ortaya çıkan örüntüler ve temalar çerçevesinde açıklanmakta ve yorumlanmaktadır.¹⁸

Olgubilim deseni ile yapılan araştırmalar genellenebilir ve kesin sonuçlar ortaya koymasa da olguyu daha iyi anlamamıza ve tanımamıza imkân verecek sonuçlar sağlayan modeller, yaşantılar ve açıklamalar ortaya koyabilir. Bu yönüyle ise bir taraftan alanyazına diğer taraftan uygulamaya önemli katkılar getirebilir.¹⁹

Katılımcı grubun ürettikleri metaforların analizinde aşağıdaki basamaklar izlenmiştir. Öncelikle katılımcıların ürettiği metaforlar kodlanarak alfabetik olarak sıralanmıştır. Metaforları üretmeleri için gruba dağıtılan formlar araştırmacı tarafından incelenmiş, söz konusu incelemede herhangi bir metafor üretilmemiş, metafor üretilip de nedeni açıklanmamış olan 60 form elenmiştir (örn.; “Aile her şeydir”, “Aile güzeldir”, “Aile şemsiye ...”, “Aile iyidir ...” gibi).

Bu aşamada metaforların kullanımı ile ilgili deneyim sahibi uzman görüşüne başvurulmuştur. Uzman ve araştırmacı bağımsız olarak metaforların, metafor özelliği taşıyıp taşımadığını incelemiş ve kaynakla konu arasındaki ilişkiyi dikkate almak suretiyle metafor ile ilgili mantıki bir gerekçenin sunulmadığı 60 formu %100 görüş birliğine vararak elemişlerdir (örn.; “Ailem herşeyim; çünkü onlarla herşey güzel.”, “Aile mutlu yaşamak gibidir; çünkü seni o mutlu eder.”, “Aile vücut, beraberlik.”, “Aile hayatın anlamı.”, “Aile yuva.”, “Aile güneş üzerime doğar.”). Elemeden sonra geriye 233 form kalmıştır. Kalan formlardaki metaforlar için yeniden liste oluşturulmuştur. Bu aşamadan sonra temalar yeniden oluşturulmuş, geçerli metaforların ortak özelliklerinden ve alan yazından hareketle uzman ve araştırmacı birbirlerinden bağımsız şekilde, temalar üretmiş ve metaforları bu temalar altında tekrar listelemişlerdir. Uzman ve araştırmacı arasında görüş birliği %100 olana kadar temalar üretme ve metaforları bu temalar altında listeleme aşaması sürdürülmüş; sonuç olarak 233 metafor, oluşturulan on sekiz tema altında listelenmiştir. Ardından bir başka uzmanın daha görüşüne başvurularak ondan, bağımsız olarak 233 metaforu belirlenen temalar altında listelemesi istenmiştir. Zira farklı kodlayıcılar tarafından kodlanan veri setindeki benzerlik oranı, nitel araştırmanın güvenilirliğini belirlediğinden,²⁰ araştırmacının oluşturduğu liste ile uzman kişinin oluşturduğu listenin birbirleriyle örtüşüp örtüşmediği “görüş birliği” çerçevesinde değerlendirilmiştir. Analizlere uzmanlar ve araştırmacı arasında %100 seviyesinde görüş birliği sağlanıncaya kadar devam edilmiştir. Böylece iç güvenilirlik, araştırmanın farklı aşamalarında uzmanlar ve araştırmacı tarafından yürütülen, temanın altında yer alan verilerin anlamlı bir bütün

¹⁸ Yıldırım – Şimşek, *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*, 81.

¹⁹ Yıldırım – Şimşek, *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*, 81.

²⁰ Fidan ve Öztürk, 2015'den aktaran Ali Baltacı, “Nitel Veri Analizinde Miles-Huberman Modeli”, *Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi (AEÜSBED)*, 3/1 (2017), 8.

oluşturması ile sağlanmaya çalışılmıştır.²¹ Ayrıca veri analiz sürecinin detaylı olarak açıklanması ve bulguların yorumlanmasında metaforlara ilişkin alıntılara yer verilmesi ile araştırmanın dış tutarlığı ve inandırıcılığı arttırılmaya çalışılmıştır.²² Son süreçte ise metaforlar ve kavramsal temalarla ilgili bulgular ortaya konularak karşılaştırma ve tartışması yapılmıştır.

2. Bulgular

Bu kısımda, elde edilen bulgular araştırmaya katılan katılımcıların aile algılarını ortaya çıkaran metaforlara yönelik tablolar halinde sunulmuş ve araştırma alt problemlerine göre başlıklar halinde analiz edilerek yorumlanmıştır.

2.1. Yüksek Öğretim Öğrencilerinin “Aile” Kavramına Dair Sahip Oldukları Metaforlar

Genel olarak bu araştırmada elde edilen bulgulara göre yüksek öğretim öğrencileri “aile” algısı ve anlayışına işaret eden 233 geçerli metafor üretmiştir. Üretilen 233 metafordan 95’i (Nefes, Dağ, Çınar, Su, Ağaç, Sığınak, Güneş, Şemsiye, Ev, Çatı) 5 ile 19 katılımcı tarafından üretilirken; diğeri ise 1 ile 4 katılımcı tarafından üretilmiştir. Söz konusu metaforlar ve onları üreten birey sayıları (f) Tablo 2’de verilmiştir.

Tablo 2: Metaforlar

Sıra	Metafor Adı	Frekans (f)	Sıra	Metafor	Frekans (f)
1	Nefes	12	21	Hazine	2
2	Dağ	11	22	Gökyüzü	3
3	Sıcak yuva	1	23	Karınca yuvası	1
4	Deniz	1	24	Ev	5
5	Çınar	6	25	Sığınak	5
6	Ekmek	1	26	Gül	1
7	Kalkan	4	27	Güneş	19
8	Liman	4	28	Arı kovanı	1
9	Su	6	29	Çatı	7
10	Mukaddes at	1	30	Kol-kanat	2
11	Ağaç	18	31	Temel	2
12	Soba	1	32	Kitap	4
13	Tutkal	1	33	Okul	2
14	Pencere	1	34	Kuzey yıldızı	2
15	Lumbuz	1	35	Hava	4
16	Direk	1	36	Vatan	3
17	Pranga	1	37	Kurum	1

²¹ Yıldırım – Şimşek, *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*, 259.

²² Güneş, “Bireylerin Ebeveynlik Olgusuna İlişkin Algıları: Bir Metafor Çalışması”, 299.

18	Kalp	4	38	Servet	2
19	İskelet	1	39	Melek	2
20	Dal	1	40	Kale	4
41	Şemsiye	5	71	Navigasyon	2
42	Dünya	2	72	Sırdaş	1
43	Aslan	1	73	Ateş	4
44	Açık cezaevi	1	74	Oksijen	2
45	Mum	2	75	Kalpteki rahatlık	1
46	Dayanak	1	76	Elmas	1
47	Devlet	1	77	Ruh	1
48	Geleceğin anahtarı	1	78	Esnaf lokantası	2
49	Nimet	1	79	Cansuyu	1
50	Kuşun kanadı	1	80	Yaşam	1
51	Gölge	1	81	Toprak	1
52	İlk yardım ekibi	1	82	Yük	1
53	Duvar	1	83	Vücut	1
54	Çiçek	2	84	Kaplumbağa	1
55	Kafes	1	85	Bağ	1
56	Işık	4	86	Ayakkabı	2
57	Pusula	1	87	Bahçe	1
58	Orman	2	88	Kelebek	1
59	Zırh	2	89	Karşılıksız sevmek	1
60	Umut ışığı	1	90	Zincir	1
61	Miras	1	91	İklim	1
62	Kurtulmak istenilen bir alan	1	92	Toplum	1
63	Dost-düşman	1	93	Hayat	2
64	Sıkacak	1	94	Doktor	1
65	Sirke	1	95	Yağmur	2
66	İlaç	3	96	Tuz	1
67	Elektrikli süpürge	1	97	Tesbih	1
68	Yapboz	1	98	Sımsıkı sarılmak	1
69	Çekirdek	2	99	Bağımlısı olunan madde	1
70	TV	1	100	Namaz	1
Toplam					233

Yakarıdaki tabloda görüldüğü üzere Yüksek Öğretim Öğrencilerinin "aile" kavramına yönelik üretmiş oldukları metaforlar, oldukça zengin bir kavram ve çeşitlilik özelliğine sahiptir. Mutlaka belirtilmesi gereken hususlardan biri de, az da olsa, "aile" kavramına "zincir, kafes, yük, pranga,

kurtulmak istenilen bir alan” kavramları ile olumsuz anlam yükleyenler olmakla birlikte, çoğunluğun olumlu metaforlar ürettiği görülmektedir. Buna göre; gençlerin, gelenekle ve aileyle zaman zaman çatışma yaşıyor olmasına karşın, aileye bakışının ve yaklaşımının olumlu olduğunu söylemek mümkündür.

2.2. Yüksek Öğretim Öğrencilerinin “Aile” Kavramına Dair Metaforların Kavramsal Temalara Göre Dağılımı

Metaforlar, elde edilen verilere göre ortak özellikleri yönünden gruplandırılmış ve her bir grup bir tema oluşturmuştur. Buna göre kavramsal tema sayısı on sekizdir ve temalara ait metafor sayısı ve yüzdeleri Tablo 3’te verilmiştir.

Tablo 3: “Aile” Kavramına Dair Metaforların Oluşturduğu Kavramsal Temalar

Sıra	Kavramsal Temalar	İlgili Metaforlar	Frekans (f)	Yüzde
1	Gereklilik Olarak Aile	Nefes(11), Ekmek, Su(3), Pencere, Kalp(3), Güneş(2), Kol-kanat, Evin temeli, Hava(3), Dünya, Çekirdek, Ruh, Can suyu, Yaşam, Toprak, Toplum, Tuz, Oksijen(2), Devlet, Hayat, Kalp, Ağaç	40	94,8
2	Sığınak Olarak Aile	Dağ(4), Çınar(2), Kalkan(2), Liman(2), Ağaç, Dal, Gökyüzü, Ev, Sığınak, Kitap.	16	37,92
3	Samimiyet Olarak Aile	Sıcak Yuva, Güneş(9), Ateş, Gökyüzü, Esnaf Lokantası(2), Liman.	15	35,55
4	Çift Yönlülük Olarak Aile	Deniz, Soba, Gül, Çatı, Orman, Gökyüzü, Dost-Düşman, İlaç, Güneş, Ateş(3), Yağmur, Servet, Nimet.	15	37,92
5	Kutsallık Olarak Aile	Mukaddes At, Servet, Melek, Bir Damla Su.	4	9,48
6	Birliktelik Olarak Aile	Tutkal, Karınca Yuvası, Arı Kovanı, Vatan, Ağaç(6), Çınar, Yapboz, Vücut, Bağ, Zincir, Tesbih, Çatı, Kurum.	18	42,66
7	Sonsuzluk Olarak Aile	Lumbuz, Hazine(2).	3	7,11
8	Koruyucu Olarak Aile	Direk, Sığınak(4), Kale(3), Şemsiye, Aslan, Duvar, Çatı(5), Dağ(6), Zırh, Kale, Ev(3), Şemsiye(4), Ağaç(5), Melek, İlaç, Liman, Vatan, Zırhlı Araç, Kamlumbağa, Ayakkabı, Karşılıksız sevmek, Kalkan(2), Kuşun Kanadı, Çınar Ağacı.	48	116,13

9	Zorlayıcı Olarak Aile	Pranga, Açık cezaevi, Duvar, Kafes, Kurtulmak İstenen Bir Alan, Sıkacak, Yük, İklim.	9	21,33
10	Huzur Verici Olarak Aile	Su(2), Çiçek(2), Temiz Hava, Elektrikli Süpürge, Kalp rahatlığı, Namaz.	8	18,96
11	Destek Olma Yönüyle Aile	İskelet, Direk, Gölge(2), Dağ, İlk Yardım Ekibi, Ağaç, Umut Işığı, Bina Temeli, Sırdaş, Çınar(2), Kol-Kanat, Dayanak.	15	35,55
12	Eğitici Yönüyle Aile	Okul(2), Kuzey Yıldızı, Kitap.	5	11,85
13	Güven Yönüyle Aile	Güneş, Vatan, Sığınak, Sımsıkı Sarılmak.	4	9,48
14	Yol Gösterici Olarak Aile	Güneş(4), Işık(4), Pusula(2), Kitap, TV, Navigasyon(2), Kuzey Yıldızı, Geleceğin Anahtarı, Mum(2)	18	45,03
15	Zenginlik Olarak Aile	Miras, Servet, Elmas, Kelebek.	4	9,48
16	Süreklilik Olarak Aile	Kitap, Hayat. Sirke, Ağaç, Bağımlısı Olunan Madde	5	14,22
17	Verimlilik Olarak Aile	Bahçe, Ağaç(3).	4	9,48
18	Çare Olma Yönüyle Aile	Doktor, İlaç.	2	4,74
Toplam			233	%100

Bu tabloda, katılımcıların, "aile" kavramına dair üretmiş oldukları metaforlar çerçevesinde "kavramsal temalar" oluşturulmuş, frekans ve yüzdeleri verilmiştir. Burada da "Çift Yönlülük Olarak Aile" ve "Zorlayıcı Olarak Aile" dışında kalan kavramsal temaların olumlu olduğunu belirtmek gerekir.

2.2.1. Kavramsal Temalar

"Aile" kavramına yönelik olarak katılımcıların üretmiş oldukları metaforlar kapsamında 18 adet "kavramsal tema" oluşturulmuş ve aşağıda katılımcılardan alıntılar yapılmıştır.

1. Gerekliklik Olarak Aile

Bu tema altında 40 metafor bulunmaktadır. "Aile" kavramı çerçevesinde bu kurumun, nefes, hava, su, güneş, temel, kalp, ruh ve vatan vb. kavramlarla ifade edilmesi, ne kadar gerekli olduğunun

bir göstergesidir. "Aile nefes gibidir. Çünkü onsuz yapamazsın."(2-K2İ),²³ "Aile su gibidir. Çünkü onlar hayatımızın kaynağıdır."(11-K4B), "Aile güneş gibidir çünkü uzaktan küçük ama yanında kocamandır."(43-K1İlç), "Aile kalp gibidir çünkü kalp yoksa biz bir hiçizdir."(127- KHİ) gibi ifadeleri bulunmaktadır.

2. Sığınak Olarak Aile

Bu tema altında 16 metafor bulunmaktadır. Aile'yi koruyucu kalkan, tutunacak dal ve gölgesinde dinlenen ağaç, güvenilen liman olarak algılayan bireylerin ürettiği metaforlara "Aile, bir kalkan gibidir çünkü seni tüm kötülüklerden korur(8-K4İ), "Aile sığınabileceğimiz en güvenli limandır(38-K3B), "Aile ev gibidir. Çünkü insan evine girince nasıl kendini mutlu ve güvende hissediyorsa işte öyle ailesinin varlığı da onu mutlu ve güvende hissettirir(32-E4İ), "Aile çınar gibidir çünkü gölgesi bize yeter(24-E2K)" ifadeleri örnek verilebilir.

3. Samimiyet Olarak Aile

Bu tema altında 15 metafor bulunmaktadır. Ailenin samimiyetinin sıcaklık, sıcacık yuva, sürekli ısı ve sevgi olarak nitelendirildiği metaforlara "Ailem benim huzur bulduğum kimsenin beni yargılamadığı sıcacık bir yuvadır(4-K4İlç), "Aile güneş gibidir. Çünkü bizi sevgisiyle ısıtır(55-KHİlç), "Aile güneş gibidir. Çünkü sıcak ve samimidir(93-K2İlç), "Aile güneş gibidir çünkü içimi ısıtır(137-KHK), "Aile ateş gibidir. Çünkü bizi ısıtmaktadır(140-KHB), "Aile gökyüzü gibi büyük. Çünkü kocaman kalpleri vardır(146-K2İ)" ifadeleri örnek olarak verilebilir.

4. Çift Yönlülük Olarak Aile

Bu tema altında 15 metafor bulunmaktadır. Aile zenginlik-sefillik, ısıtma-üşütme, acı-tatlı, güneşli-yağışlı, dost-düşman, gül-diken şeklinde metaforlara "Aile servet gibidir. Çünkü sahipsen o servete en zengini sensindir ama o serveti kaybedersen en sefili sensindir(224-K3K), "Aile soğuk bir kış gününde ateş gibidir. Çünkü varlığı ısıtır yokluğu üşütür(210-E2İlç), "Aile ateş gibidir. Çünkü çok yaklaşıncı yakar çok uzaklaşıncı da üşütür(197-K1K), "Aile yağmur gibidir yokluğu kuraklık, varlığı cennet gibidir(191-E1İ), "Aile ilaç gibidir bazen acı bazen tatlı ama tek gayesi üyelerini korumaktır(125-K1İlç)" şeklinde yansımaktadır.

5. Kutsallık Olarak Aile

Bu tema altında 4 metafor bulunmaktadır. Sonsuzluk, mukaddes, en değerli servet, melek, temizlik ve saflık ile nitelenen aile metaforlarına "Aile her şeyimdir. En basitinden en karmaşığına en kolayından en zoruna birlik beraberliği güç aldığım mukaddes atım gibi. Çünkü onlarla hayat

²³ Sırasıyla bu semboller 2: Katılımcı sırası, K: Kadın, E: Erkek, 2: Sınıf düzeyi (H: Hazırlık), K: Köy, İlç: İlçe, İ:İl, B: Büyükşehir yaşadığı yeri göstermektedir.

buluyorum(11-K4İ), "Aile hayattaki en büyük vazgeçilmez hazinedir. Çünkü aile sevgisi bittikçe yenilenen bir şeydir(41-K3İlç), "Aile bu hayatta en büyük servettir çünkü paradan ve kudretten daha önemlidir(56-KHİlç)" şeklinde yansımıştır.

6. Birliktelik Olarak Aile

Bu tema altında 18 metafor bulunmaktadır. Birliktelik olarak aile tutkal, iş birliği, görev, vatan ve kök ile ifade edilerek "Aile tutkal gibidir. Çünkü bireyleri bir arada tutmaya yarar(14-K2İlç), "Aile karınca yuvası gibidir. Çünkü herkes iş birliği içinde çalışmaktadır(31-K3K), "Aile vatan gibidir çünkü ne gidebilirsin ne de terk edebilirsin(51-EHİlç), "Aile bir ağaç gibidir. Çünkü her dal farklı olsa da kök aynıdır(57-K4B), "Aile bir ağaç gibidir çünkü birbirinize sevgiyle bağlı olduğunuz süreçte şiddetli bir rüzgâr bile onu devirmeye gücü yetmez(91-K1K)" şeklinde metaforlar üretilmiştir.

7. Sonsuzluk Olarak Aile

Bu tema altında 3 metafor bulunmaktadır. Sonsuzluk ile süreklilik kastedilmiş ve "Aile lumbuz gibidir. Çünkü bakınca sonsuzluk görünür(18-K4İ), "Aile hayattaki en büyük vazgeçilmez hazinedir. Çünkü aile sevgisi bittikçe yenilenen bir şeydir(29-K3İlç), "Aile bir ağaç gibidir. Çünkü yaprakları dökülse de asla yıkılmaz, kurumaz yeniden çiçeklenir meyve verir(207-K3İ)" şeklinde metaforlara yansımıştır.

8. Koruyucu Olarak Aile

Bu tema altında 48 metafor bulunmaktadır. Koruyuculuğu sarmak, dayanak, kalkan, set, çatı, şemsiye, kale, melek, ev, zırh, sığınak kavramlarıyla ifade eden metaforlar üretilmiştir. "Aile etrafı surlarla örülü bir kale gibidir. Çünkü dışarıdan gelecek her saldırıya karşı korunaklıdır(60-K3K), "Aile çatı gibidir. Çünkü benim sığınağımdır(86-K1B), "Aile zırhlı araç gibidir çünkü zararlardan beni korur(163-E3B), "Aile kalkan gibidir. Çünkü dışarıdan gelen olumsuz şeylere karşı korur(232-K3B)" temaları ailenin koruyuculuğunu ifade etmektedir.

9. Zorlayıcı Olarak Aile

Bu tema altında 9 metafor bulunmaktadır. Üretilen metaforlar "Aile pranga gibidir çünkü beni tutsak etmiştir(23-K3İ), "Aile kurtulmak istediğim bir alandır. Çünkü aile huzursuz, kavgaları ve küskünlükleri yüzünden yaşanılmaz bir alandır(115-K4İ), "Aile iklimdir fakat her daim kış yaşıyor(180-KHİlç)" olarak ifade edilmiştir.

10. Huzur Verici Olarak Aile

Bu tema altında 8 metafor bulunmaktadır. Ailenin insana rahatlık veren niteliği metaforlara "Aile su gibi baktıkça huzur verir(25-E3İ), "Aile temiz havayı solumak gibidir. Çünkü huzur

verir(113-K1K), “Aile elektrikli süpürgesi gibidir. Çünkü bütün derdi tasayı kötülüğü içine çeker temize çıkarır(126-K4B), “Aile Namaz gibidir çünkü huzur verir(233-EHİlç)” şeklinde yansıtılmıştır.

11. Destek Olma Yönüyle Aile

Bu tema altında 15 metafor bulunmaktadır. “Ailem benim kolum kanadımdır çünkü her zorunlukta yanımdadır(195-K2İlç), “Aile bir binanın temeli gibidir çünkü bana dayanaktır(105-K1K), “Aile umut ışığı gibidir çünkü ne zaman ümitsizliğe kapılsan sana her daim destek olur(97-KHİlç)” ifadeleri buna örnek verilebilir.

12. Eğitici Yönüyle Aile

Bu tema altında 5 metafor bulunmaktadır. İlgili metaforlar “Aile okuldur çünkü her türlü eğitim aileden alınır(48-K1B), “Aile Kuzey yıldızı gibidir. Hayatta doğruları gösteren ve gecenin karanlığını aydınlatan yıldız gibi insanın içini aydınlatan, anlayan ve her şeyi hiçbir bedel olmadan yapan bu dünyada en değerli hazinedir(49-K4İlç), “Aile bir okuldur çünkü eğitim ailede başlar(148-E4İlç)” şeklindedir.

13. Güven Yönüyle Aile

Bu tema altında 4 metafor bulunmaktadır. “Ailem vatanım gibidir. Çünkü bana barış ve güvenli hayat yaşıyor(80-K1İ), “Aile bir sığınak gibidir zor zamanlarda daima güvende hissedeceğin bir yerdir(89-KHB), “Aile sınıksız sarılmaktır. Çünkü sarılmak insanı güvende hissettirir. Aile de öyledir(226-K2B)” ifadeleri örnek verilebilir.

14. Yol Gösterici Olarak Aile

Bu tema altında 18 metafor bulunmaktadır. “Aile parlak ve loş ışık gibidir. Çünkü; hayatın içerisinde karşılaşabileceğimiz her şeye bizi hazırlar, uyarır. İyi yönlerimizi ve kötü yönlerimizi söyleyerek daima bizim elimizden tutar, ama asla dışlamaz. Işığımızı, biz ne yapmış olursak olalım asla kesmez(90-K2B), “Aile kitap gibidir. Çünkü her doğru ondadır(106-KHİ), “Aile navigasyon gibidir çünkü bize yol gösterir(136-KHİlç)” şeklinde metaforlar üretilmiştir.

15. Zenginlik Olarak Aile

Bu tema altında 4 metafor bulunmaktadır. “Aile miras gibidir çünkü bu dünyada bize verilen en büyük zenginliktir(110-KHİlç), “Aile bulunmayan bir elmadır(149-E1İ), “Aile kelebektir. Tüm renkleri barındırır(175-KHİlç)” ifadeleri örnek verilebilir.

16. Süreklilik Olarak Aile

Bu tema altında 5 metafor bulunmaktadır. Bu metaforlara "Aile kitap gibidir. Çünkü okudukça, yaşadıkça bitmesin istersin(111-KHB), "Aile sirke gibidir çünkü yanlarında yıllandıkça lezzet alırsınız(124-K4B), "Aile bir ağaç gibidir. Çünkü yaprakları dökülse de asla yıkılmaz, kurumaz, yeniden çiçeklenir meyve verir(207-K3İ)" ifadeleri örnek verilebilir.

17. Verimlilik Olarak Aile

Bu tema altında 4 metafor bulunmaktadır. Aile kavramını verimlilik olarak algılayan bireylerin ürettiği metaforlara "Aile güzel bir bahçe gibidir. Çünkü orada güzel, faydalı bitkiler, çiçekler yetişir(174-E4İlç), "Aile ağaç gibidir. Çünkü meyvesiyle doyurur dallarıyla korur, gölge olur, nefes olur(179-K1İ), "Aile ağaç gibidir, meyvesi olmazsa da gölgesi yeter(216-K3İlç)" ifadeleri örnek verilebilir.

18. Çare Olma Yönüyle Aile

Bu tema altında 2 metafor bulunmaktadır. Aileyi çare olarak algılayan bireylerin ürettiği metaforlara "Aile doktor gibidir. Çünkü her türlü yaraya merhem olur(190-K2İ), "Ailem ilaç gibidir, çünkü bana iyi gelir(196-K2B)" gibi ifadeler örnek verilebilir.

Tartışma ve Sonuç

Bu araştırmayla gündelik hayatta yükseköğretim öğrencilerinin "aile" kavramıyla ilgili algılarını metaforlar yoluyla tespit etmek amaçlanmıştır. Yükseköğretim öğrencilerinin, yüksek öğretime dahil olmadan önceki algılarındaki değişimi; aileleri ile ilgili deneyimlere dair gözlemler, yaşın ve eğitim düzeyinin artması, küreselleşme faktörleri etkilemektedir. Yükseköğretim öğrencilerinin, bu süreçteki aile kavramıyla ilgili algılarını anlamak; aileye bakış, onu tanımlama ve tanıma biçimleri ile ilgili bilgi vermektedir. Bu yönüyle bireylerin aile konusundaki algıları ve geliştirdikleri tutum ve tavırları önemlidir. Araştırmaya katılan 249'zu kadın, 44'ü erkek olmak üzere 293 kişi "aile" kavramı olgusuna dair 233 geçerli metafor üretmiştir. Sayısal olarak katılımcıların yüksek tutulması geçerli metafor sayısının yüksekliğini sağlamıştır. Bununla birlikte araştırma, öğrencilerin yaş, kent ve kırsalda yaşamaları, sınıf/eğitim durumları gibi demografik özelliklerine göre aile kavramıyla ilgili algılarındaki farklılıklar ve benzerliklerin ortaya konulmasıyla aile kavramına sosyolojik bir bakış açısı sağlamasında alanyazına önemli ipuçları da sağlamaktadır.

Araştırmamızda, yükseköğretim öğrencilerinin aile kavramını daha çok; güneş(f=19), ağaç(f=18), nefes(f=12), dağ(f=11), çınar(f=6), su(f=6), ev(f=5), sığınak(f=5), şemsiye(f=5), kalkan(f=5), liman(f=4), kalp(f=4), ışık(f=4), kitap(f=4), hava(f=4), kale(f=4), ateş(f=4), gökyüzü(f=3), vatan(f=3), dünya(f=2), mum(f=2), çiçek(f=2), orman(f=2), zırh(f=2), çekirdek(f=2), hazine(f=2), kol-kanat(f=2), temel(f=2), okul(f=2), kuzey yıldızı(f=2), servet(f=2), melek(f=2), navigasyon(f=2), oksijen(f=2), esnaf

lokantası(f=2), ayakkabı(f=2), hayat(f=2) ve yağmur(f=2) gibi kavramlara benzettiği görülmüştür. Bunların dışındaki metaforlar yalnızca birer katılımcı tarafından üretilmiştir. *Türkçe Metinlerde Aile Metaforu* (2013) çalışmasında Özyıldırım ve Yarar metinlerde ağaç metaforunun aile için kullanıldığını belirtmektedir. Aileye dair metaforik algıların belirlenmesi çalışmasının sonucuna göre Ceylan (2016), sınıf öğretmenleri ve aile üyelerinin en fazla ağaç ve güneş metaforunu kullandığı; Güneş'in de (2020) değişen dünya koşulları karşısında, bireylerin “ebeveynlik” algılarını metaforlar vasıtasıyla ortaya çıkarmayı amaçlayan çalışmasında ağaç metaforunun tespit edilmesi, söz konusu metaforun aileye yönelik birey algılarının değişim göstermeden varlığını sürdürdüğünü göstermektedir. Araştırma sonucunda, “aile” ye yönelik öğrencilerin ürettiği metaforlar on sekiz kavramsal tema altında toplanmıştır. Bu temalar “koruyucu olarak aile”(f=48), “gerekliklik olarak aile”(f=40), “yol gösterici olarak aile”(f=18), “sığınak olarak aile”(f=16), “samimiyet olarak aile”(f=15), “destek olma yönüyle aile”(f=15), “çift yönlülük olarak aile”(f=15), “zorlayıcı olarak aile”(f=9), “huzur verici olarak aile”(f=8), “eğitcilik yönüyle aile”(f=5), “süreklilik olarak aile”(f=5), “güven yönüyle aile”(f=4), “zenginlik olarak aile”(f=4), “verimlilik olarak aile”(f=4), “kutsallık olarak aile”(f=4), “sonsuzluk olarak aile”(f=3), “çare olma yönüyle aile”(f=2) şeklinde kategorik hale getirilmiştir.

Çalışma sonucunda ortaya çıkan metaforlar Baltacı'nın (2015) “Evli Bireylerin “Aile” ve “Evlilik” Kavramlarına Yönelik Metaforik Algılarının Bağlanma Stillerine Göre Değerlendirilmesi” çalışması sonucunda; korunma, güven, rahatlık, mutluluk, öğretici yaşamsal ihtiyaç, birliktelik, bağ, özveri ve sabır kategorileri ile Güneş'in (2020) “Bireylerin Ebeveynlik Olgusuna İlişkin Algıları: Bir Metafor Çalışması” ebeveynlik ile ilgili metaforlar ve benzetmelere dair yaptığı çalışma sonucuyla benzerlik göstermektedir. İlgili çalışma sonucunda; ağaç, güneş, kitap, şemsiye, hayat, pusula, mum, gökkuşuğu, hayatın anlamı, ışık, kapı, kalkan ve rehber kategorilerinin ortaya çıktığı görülmektedir. Bu çalışmadaki aile kavramı ile ilgili üretilen metaforlar ve ortaya çıkan kategoriler ile araştırma sonucunda tezahür eden metaforlar ve kategoriler hemen hemen örtüşmektedir. Aynı şekilde Sönmez-Ahmetoğlu-Yavuz'un (2018) “Okul Öncesi Öğretmen Adaylarının Aile Kavramına İlişkin Metaforik Algıları” adlı çalışması sonucu okul öncesi öğretmen adaylarının aile kavramına ilişkin metaforlarla oluşan “bütünlük ve birleştirici olma, yetiştirici, eğitici ve rehber olma, huzurlu ve güvenli ortam sağlama, vazgeçilmez ve eşsiz olma” kategorileri de araştırma sonucunda ortaya çıkan metaforlarla oluşturulan kategorilerle örtüşmektedir.

Bireylerin yaş değişkenine göre kavramsal temalarla ilgili en yüksek metaforu 18-21 yaş aralığındaki (%47,8) bireyler üretirken, en az metaforu 30 yaş ve üzerindeki katılımcılar üretmiştir (%7,1). Bu durum demografik olarak birincilerin çokluğu, ikincilerin az olması ile açıklanabilir. Cinsiyet durumu da bu azlık-çokluk ile açıklanabilir, yani İslami İlimler/İlahiyat Fakültelerinin kız

öğrencileri erkek öğrencilerden fazla olduğu için²⁴ bir kıyaslama yapılmamıştır. Burada önemli olan tüm yaş aralığındaki katılımcıların aileyi birey ve topluma karşı sorumlu, gerekli, şekillendirici, destekleyici, zorlayıcı, koruyucu, kollayıcı, güven ve huzur verici, kucaklayıcı olarak algılamaları ve benzer aile algıları olarak tespit edilmiş olmasıdır.

Eğitim durumları değişkenine göre kavramsal temalar değerlendirildiğinde öğrencilerin %28,7'sini oluşturan hazırlık düzeyi öğrencileri aileyi koruyuculuk, samimiyet ve gereklilik; %16,4'ünü oluşturan 1.sınıf düzeyi öğrencileri koruyuculuk başta olmak üzere birliktelik ve çift yönlülük; %20,8'ini oluşturan 2.sınıf düzeyi öğrencileri sırasıyla koruyuculuk, gereklilik, birliktelik, samimiyet ve sığınak; %19,5'ini oluşturan 3.sınıf düzeyi öğrencileri sırasıyla koruyuculuk, sığınak, gereklilik ve birliktelik; %14,6'sını ise 4.sınıf öğrencileri gereklilik, samimiyet, eğiticilik ve koruyuculuk temalarıyla ortaya koymuşlardır. Buna göre ilk dört kategoride "koruyuculuk" ilk sırada yer alırken beşinci kategoride (4. Sınıf düzeyinde) "gereklilik" birinci sıraya, "koruyuculuk" dördüncü sıraya inmiştir. Türk toplum yapısı ve aile temelindeki insan ilişkilerine bakılırsa; yakınlık, karşılıklı bağlılık, sadakat ve dayanışmanın egemen değerler olduğu görülür. İşlevleri bakımından düşünüldüğünde ise ailenin, toplumsal işlevi gereği çocukları koruma ve sosyalleştirmesi, bireyin bir grup olarak kendisini bağlı ve korumasında hissettiği temel kurum ailedir. Bu kurum "gereklilik" kavramıyla daha çok sorumluluğu çağrıştırmaktadır. Kavramsal temaların, öğrencilerin kentte ve kırsal bölgede yaşama değişkenine göre değerlendirmesi yapıldığında; iletişim ve ulaşımın yaygınlaştığı ve küreselleşme sayesinde köy-kent farkının nerdeyse kaybolduğu bir dünyada üretilen metefor ve temalar arasında kayda değer anlamlı bir farklılık tespit edilmemiştir.

Bireylerin kardeş sayısı değişkenine göre kavramsal temalar değerlendirildiğinde beş kardeşi olanlarda aile pranga, açık cezaevi, dost-düşman ve kışı yaşatan iklime(f=4); altı kardeşi olanlarda aile gül-diken, kafes, yük ve ateşe(f=4); yedi kardeşi olanlarda ise aile kurtulmak istenen bir alan ve engelleyici duvara(f=2) benzetilerek olumsuz metafor üretilmiştir. Bu yaş gruplarındakilerin (5,6,7) çoğunluğu ve diğer yaş gruplarında olanların (1,2,3,4) tümü aileye dair olumlu metaforlar üretmişlerdir. Bu da yükseköğretim öğrencilerinin "aile" kavramıyla ilgili algılarının olumlu olduğunu ortaya koyan önemli bir sonuçtur.

Sonuç itibariyle, tüm kavramsal temalar değerlendirildiğinde katılımcıların aile kavramı ile ilgili ürettikleri; gereklilik, sığınak, samimiyet, kutsallık, birliktelik, koruyuculuk, destek, eğiticilik, güven, yol gösterici, zenginlik, süreklilik, verimlilik ve çare olma gibi olumlu metefor ve temalar yoğunluktadır. Üretilen bu metaforlardan yükseköğretim öğrencilerinin aile kavram ve olgusunu, "eğitici, şekillendirici ve destekleyici", "koruyucu, kollayıcı ve huzur verici", "bireye ve topluma karşı sorumlu", "yol gösterici, yönetici ve rehberlik" özelliklerini öne çıkarması aileye olumlu anlam yüklediğini göstermektedir. Dolayısıyla bu araştırma, öğrencilerin "aile" algılarının genel manada

²⁴ <https://yokatlas.yok.gov.tr/lisans.php?y=106870282> (Erişim tarihi 16.11. 2021)

olumlu olmasının toplumun aileye yaklaşımı ve bakışının anlaşılması bakımından oldukça önemlidir.

Diğer taraftan aileyi bütünüyle olumsuz görmemekle birlikte zorlanan ya da durumu öyle algılayan öğrencilerin var olduğu da görülmektedir. Pranga, kurtulmak istenilen alan, zenginlik-sefillik, acı-tatlı ve gül-diken vb. metaforlara dayalı olarak ortaya çıkan “zorlayıcılık ve çift yönlülük olarak aile” şeklinde tezahür eden algının ailenin günümüzde taşıdığı zorluklar ve problemler açısından değerlendirilmesi gerektiğini göstermektedir. Günümüzde kentleşme, küreselleşme, modernleşme, sanayileşme ve teknolojinin gelişimi ve uygulanmasının ortaya çıkardığı sonuçlar neticesinde kişisel, sosyo-kültürel yaşamdaki değişimlerle karşı karşıya kalan öğrencilerin aileye dair algılarının ve anlayışlarının ortaya konulması oldukça önemlidir. Bu araştırmayla, aile konusunda geleneksel algı ve anlayışın varlığını muhafaza ettiğinin görüldüğü günümüzde öğrencilerin aile algıları ile ilgili bir çerçeve çizilmeye çalışılmıştır. Aile bize toplumun mikro bir fotoğrafını sunduğuna göre bu araştırmanın, aileden hareketle topluma yönelik çeşitli eğitsel faaliyet, sosyal politika ve organizasyonların şekillenmesi ve yönlendirilmesinde katkı sağlaması beklenmektedir.

Kaynakça

- Abay, Ali Rıza - Demir Atila, Sevim. “Belli Parametrelere Göre Kuşaklararası Sosyal Değişme (Aile Değerleri Üzerine Bir Karşılaştırma)”. *Akademik İncelemeler Dergisi*, 9/1 (Nisan 2014), 125-151.
- Akalın, Şükrü Halûk vd. “Mecaz”. *Türkçe Sözlük*. Ankara: TDK Yayınları, 2011.
- Aristoteles. *Retorik*. çev. Mehmet H. Doğan. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 2006.
- Aydın, Mustafa. *Kurumlar Sosyolojisi*. İstanbul: Açılım Kitap, 2013.
- Baltacı, Ali. “Nitel Veri Analizinde Miles-Huberman Modeli”. *Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi (AEÜSBED)*. 3/1 (2017), 1-15.
- Baltacı, Önder. “Evli Bireylerin “Aile” Ve “Evlilik” Kavramlarına Yönelik Metaforik Algılarının Bağlanma Stillerine Göre Değerlendirilmesi”. *International Journal Of Eurasia Social Sciences*, Vol: 6, Issue: 21 (December 2015), 223-243.
- Cevizci, Ahmet. *Felsefe Sözlüğü*. İstanbul: Say Yayınları, 2014.
- Çetin Semerci. “Program Geliştirme” Kavramına İlişkin Metaforlarla Yeni İlköğretim Programlarına Farklı Bir Bakış. *Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 14 (2007), 85-104.

- Demir, Ömer - Acar, Mustafa. *Sosyal Bilimler Sözlüğü*. İstanbul: Ağaç Yay, 1992.
- Dikeçligil, F. Beylü. "Aileye Dair Kabullerin Ezber Bozumu". *Aile Sosyolojisi Yazıları*. ed. Mustafa Aydın. 13-50. İstanbul: Açılım Kitap, 2014.
- Dündar, Özge Zeybekoğlu. "Değişen ve Değiş(e)meyen Yönleriyle Aile: Yapısı, Türleri, İşlevleri". *Değişen Toplumda Değişen Aile Sosyolojik Tartışmalar*. ed. Nurşen Adak. 39-64. Ankara: Siyasal Kitabevi, 2018.
- Erdoğan, Emre - Uyan-Semerci Pınar. *Toplumsal Araştırma Yöntemleri İçin Bir Rehber: Gereklilikler, Sınırlılıklar ve İncelikler*. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2021.
- Güneş, Asiye. "Bireylerin Ebeveynlik Olgusuna İlişkin Algıları: Bir Metafor Çalışması". *Kadem Kadın Araştırmaları Dergisi* 6/2 (Güz 2020), 289-330.
- Güneş, Aysun - Fırat, Mehmet. "Açık ve Uzaktan Öğrenmede Metafor Analizi Araştırmaları". *Açıköğretim Uygulamaları ve Araştırmaları Dergisi*. 2/3. (2016), 115-129.
- Özyıldırım, Işıl-Yarar, Emine. *Türkçe Metinlerde Aile Metaforu*. ed. Işıl Özyıldırım vd. *40.Yıl Yazıları 1972- 2012* (Ankara: Hacettepe Üniversitesi Yayınları, 2013), 253-268.
- Sağlam, Halil İbrahim. *Bir Değer ve Eğitim Merkezi Olarak Aile*. Ankara: Pegem Akademi, 2017.
- Turan, Feryal. "Aile ve Değişme". *Aile Sosyolojisi*. ed. Aytül Kasapoğlu - Nadide Karkıner. 237-253 Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları, 2011.
- Yıldırım, Ahmet - Şimşek, Hasan. *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2013.
- Yılmaz, Sinan. *Türkiye'de Ailenin Dönüşümü*. Ankara: Divan Kitap, 2012.
- <https://yokatlas.yok.gov.tr/lisans.php?y=106870282> (Erişim tarihi 16.11. 2021)

Examination of Metaphorical Perceptions of Kilis 7 Aralık University Islamic Sciences Faculty Students Towards the Concept of "Family"

Dr. Nedim ÖZ

As one of the social institutions, the family concept is extremely important for individuals and society. Every person is born and grew up in a family environment. Naturally, each person has a perception of the family. This is why knowing about family relationships is especially important for recognizing society. In today's world of rapid change, it is crucial to be aware of the family approach and perception of new generations. As a micro-society, the family acts as a bridge between the individual and society, and also helps maintain social life by socializing. As societies maintain their presence depending on their family structure, the socio-cultural structures of individuals affect their perceptions. In general, perceptions include information about the individual, family and society. In this respect, our research was designed in a phenomenological pattern, one of the qualitative research methods, in order to reveal the perceptions and understandings of higher education students about "family" in the face of changing world conditions through metaphors. The survey was conducted in the 2020-2021 academic year with 293 students studying in the Faculty of Islamic Sciences at Kilis 7 Aralık University. The data of the research was collected via Google Forms between April 13 and June 10, 2021. The first part of the form includes a detailed explanation about the study, including the demographics of the participants; and the second part discusses the "family is like... Because ..." assumptions. While the "...is like..." concept in the question reveals the connection between the source in metaphors and the subject; the concept of "Because..." is oriented towards providing logical justifications for metaphors formed by the study group. An evaluation was made by referring to the expert opinion with experience in the use of metaphors, and 60 forms were eliminated on the grounds that metaphors were not produced. The remaining 233 forms and produced metaphors after the elimination were grouped in terms of their common characteristics and eighteen conceptual themes were created. These themes have been categorized as "family as a protection", "family as a necessity", "family as a guiding light", "family as a shelter", "family as a friendliness", "family as the bi-directionality", "family as a challenge", "family as a peacefulness", "family as an educator", "family as a trust", "family as a wealth", "family as a virtue", "family as a sanctity", "family as infinity", "family as a care" and "family as a remediation." Studies of Özyıldırım & Yazar (2013), Baltacı (2015), Ceylan (2016), Ahmetoğlu & Yavuz (2018) and Güneş (2020) confirmed the fact that students use the concept of family as more like sun and tree. We also observed that the conceptual themes created by the participants for the concept of the family are mostly positive.

Based on the age variable, the most metaphor of individuals with respect to conceptual themes were produced by individuals aged 18-21 (47.8%), while the least metaphor produced by participants aged 30 and over 30 (7.1%). No gender comparison was made because the students of Islamic

Sciences/Theology faculties are more female than male students. When the conceptual themes were evaluated according to the variable of educational status, preparatory, 1st, 2nd and 3rd-grade students took the first place with "protection" of the family; while in the 4th grade, "necessity" took the first place and "protection" took the fourth place. Emphasizing the "necessity" of the family at the fourth grade level, it is seen that the education received is compatible with the structure of Turkish society and human relations such as closeness, mutual dependence, loyalty, solidarity and responsibility on the basis of the family. No significant difference between the metaphor and the themes was identified depending on the variables of life in the city and rural areas. While it can be seen that there are some negative themes created by an increase in the number of siblings among the individuals (5, 6, 7 siblings), a majority of the students have created positive metaphors for the family. In terms of other results obtained, when all conceptual themes were evaluated, the participants produced about the concept of family; Positive metaphors and themes such as necessity, shelter, sincerity, sanctity, togetherness, protection, support, educative, trust, guiding, wealth, continuity, efficiency and being a remedy are intensified. Among these metaphors, higher education students' highlighting the concept and phenomenon of family and their "educational, shaping and supportive", "protective, caring and peaceful", "responsible to the individual and society", "guide, manager and mentor" features shows that the family has a positive meaning. This study is therefore crucial for the perception of "family" in general terms to understand society's approach and perception of the family. Today, it is essential to express the perceptions and attitudes of students who are faced with changes in their personal, socio-cultural life due to the results of urbanization, globalization, modernization, industrialization and the development and implementation of technology. Finally, this research has established a framework for the perceptions of family in today's world where traditional perceptions about family remain. Since family offers us a micro-photograph of society, this research is expected to make a contribution to forming and guiding various educational activities, social policies and organizations aimed at society based on family.

Keywords: Sociology, Family, Metaphor, Phenomenology, Participants.